



Mistillid

Taler

Johan Sverdrup

Dato

14 mai 1872

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om uttalelse av mistillit til Kongens råd

- 1 Hvad siger min Adresse, Hr. Præsident? Den siger: «at Stortinget hos Deres
Majestæts Raad ikke finder den Agtelse for den gennem Stortinget udtalte
Folkevilje, ikke den Anerkjendelse af Stortingets forfatningsmæssige Stilling,
ikke den Imødekommen overfor Stortingets Bestræbelser for at tilveiebringe
5 virksomt og levende Samarbejde mellem Statsmyndighederne, der ene kan sætte
en Regjering istand til at opfylde sit ansvarsfulde Hverv, at varetage Kongens og
Folkets Tarv og betrygge Samfundets Trivsel og Fremgang». Er ikke dette sagt
hundrede Gange af Thingsmændenes Flerhed og er ikke dette allerede sagt i flere
Thingmøder? Jeg tænker, det er Umagen værdt at tage dette Vidnesbyrd strax til
10 Indtægt, det er det umiddelbare Svar paa Begivenhedernes Tiltale.

- Sagens Styrke er dog, Hr. Præsident, at den støtter sig til en Række af vigtige
Kjendsgjerninger, til enhver sand og sund Betragtning af vort offentlige Liv.
Den støtter sig til mere, til en Nødvendighed, som hver Dag bliver mere og mere
15 indlysende, til Folkets Følelse og Forstaaelse af, at det gjælder for det at hævde de
Institutioner, som det har lært at elske, at bevare sin Repræsentation og derved
sin egen Værdighed, at bane Veien for det, som er alle gode Borgeres Ønsker, en
jevn og stadig Fremgang i alle Retninger. Saa føles og tænkes der viden om i
dette Land, og det vilde staa ilde til, om ikke saa var. De vilde være den
20 beklageligste af alle Kjendsgjerninger, om ikke de sidste - og de sidste Aars -
Aabenbarelsen i vort Statsliv havde samlet Folket om dets høieste Interesser og
dets vigtigste Formaale.

- Jeg siger ikke alene de sidste, men de sidste Aars Aabenbarelsen. Thi de
25 Begivenheder, Hr. Præsident, der ere den nærmeste Anledning til, at vi nu
forhandle om en Henstillen fra Statsmagt til Statsmagt angaaende Landets
Styrelse, det er kun de sidste stærke Opfordringer til Storthingsmændenes

Pligtfølelse og Fædrelandssind. Ja, i Sandhed, en stærk og uafviselig Opfordring!
30 Eller hvorledes? Kunne vi forsvare, at det atter skulde gjentage sig, som aldrig
burde være skeet, med Hensyn til Thingets Samvær og Virken?

Jeg ved, man har søgt at kalde det en Forretningssag. Hr. Præsident, jeg har
andre Navne for denne Sag. Det er ikke alene en Statssag, det er en

35 Forfatningssag. I 1869, da de aarlig Storting indførtes, blev, som man ved, den
lovfæstede Samlingstid for Stortinget bestemt til to Maaneder. Men var der
dengang nogen, som gik ud fra, at disse to Maaneder under hvilkesomhelst
Forhold skulde være tilstrækkelige? Nei, visselig ikke! Lige saalidt som det
nogensinde tidligere viste sig, at den grundlovbestemte Tid af tre Maaneder for
40 de treaarlige Storthings Samvær gav fornøden Tid til Sagernes behørige Pleie.

Man gik ud fra, at aarlige Storting burde medføre en forkortet
grundlovsmæssig Termin. Det var imidlertid ikke Stortinget, som fremsatte
Ønske derom; ved at antage den kortere Termin imødegik Thinget

Regjeringens Ønske. Forudsætningen var den, at da Thinget og Regjeringen

45 bleve enige om at vedtage aarlige Thing og indførte en ny Statsskik, at Forholdet
med Hensyn til Thingets Arbeidstid skulde blive det samme som før, og
anderledes kunde det ikke være. Ja, dette er paa det stærkeste bekræftet fra
Thronen selv. I hans Majestæt Kongens Tale i Stortinget i 1869, da dets
Repræsentanters Gjerning for den Gang var endt, omhandlede selvfølgelig

50 Sessionens store Sag, de aarlige Storting, og der hed det angaaende Stortingets
Beslutning: «Jeg har fremsat dette Forslag og sanktioneret Eders Beslutning i
den Overbevisning, at den Ordning, som nu er antaget, vil vise sig bedre skikket
til at tilfredsstille et mere fremskredet Statslivs Behov, og at den særlig vil yde en
af Forholdenes Udvikling paakrævet Garanti for en grundigere Forberedelse af

55 de Forslag, som forelægges Stortinget, og en roligere og modnere Overveielse af
Sagerne, end det vel var muligt at tilveiebringe, saalænge den lange Tid, der ved
et Storthings Sammentræde var forløben siden sidste Sammenkomst, medførte
en Ophoben af Arbeidsstof, hvis Forberedelse for og Behandling under en
Samling nærmede sig det uoverkommelige, og saalænge den lange Tid, som vilde
60 forløbe inden næste Sammentræde, lod en Sags Opsættelse stille sig for Tanken
som nær grændsende til dens Opgivelse».

Hvad vi skulde vinde, var saaledes en rolig og moden Overveielse, en grundigere
Forberedelse, en Fjernelse af det Tryk, som Hensyn til Tiden saa ofte paalagde
65 de tidligere Thing. Naar de tidligere Thing ikke kunde nøie sig med mindre end
ni Maaneder, hvorledes kunde der da fornuftigvis være Spørgsmaal om for de

aaarlige Thing at nøie sig med tre Maaneder? Hvorledes man end indrettede sig, hvilke Forbedringer man end kunde indføre i Arbeidets Ordning, var det dog
70 klart, at meget og trættende Arbeide, som de treaarlige Sessioner havde, maatte gjentage sig i enhver af de aarlige Sessioner. Jeg tænker, at hans Majestæt Kongen i de Ord, jeg har tilladt mig at fremholde for Thinget, har udtalt ikke blot sin egen Anskuelse af Sagen, men ogsaa Storthingets Mening.

75 Naar nu den nye Arbeidsskik skulde ordnes, maa jeg, Hr. Præsident! stille det Spørgsmaal, hvem vilde være den bedste Dommer med Hensyn til den Tid, Storthinget behøver, Kongens Raad eller Storthinget? Svaret kan visselig ikke være tvivlsomt. Hans Majestæt Kongens Raad kan kun overskue med Sikkerhed de Sager, som det selv forelægger Thinget, men det har intet nærmere Kjendskab
80 til det Arbeide, som paakaldes ved Benyttelsen af det private Initiativ, der altid har været betydeligt i det norske Storthing og som jeg haaber fremdeles vil stille ikke ganske faa Krav til os. Thi lang Erfaring har vist mig, at det væsentlige, som er udrettet i dette Land, direkte og indirekte er skeet gennem det private Initiativs Benyttelse.

85 Dernæst, Hr. Præsident, Storthinget staar ikke som et raadgivende Kollegium for at drøfte et Forslag og forberede det i dets Enkeltheder. Det staar ligeoverfor Regjeringen som Bærer ikke alene af en Statsmyndighed, men af den første Statsmyndighed i virkelig Magt, for at varetage Landets Interesser og bygge dets
90 Fremtid. Det har altsaa at gaa ind paa de forelagte Regjeringssager i deres hele Dybde og Bredde, betragte, hvad de føre med sig, beregne deres Konsekventser, maale deres Bærevide, og saa bestemme, om det vil bygge paa den Grundvold, som Regjeringen har troet at burde benytte ved sit Arbeide, eller om det vil opgjøre Sagen paa et fuldstændigt nyt Fundament i Kraft af sin Overbevisning
95 og i Kraft af sin Magts Initiativ. Hvad Thinget altsaa ligeoverfor en Række af vigtigere Sager, der altid foreligger, tænker, vil og mener, det er ikke Gjenstand for Regjeringens Skjøn, og den kan ikke paa nogen Maade med sin bedste Vilje anstille dette Skjøn med nogensomhelst Sikkerhed, og især ikke, saalænge ikke Statsraadets Medlemmer befinde sig i vor Midte; da kunne de faa et Indblik i
100 Sagerne, men ikke før.

Hertil kommer, at dersom der er noget, som en Statsmagt skulde være kaldet til først og fremst at give sin Stemme om, saa er det de Midler, som den behøver til at opgjøre et samvittighedsfuldt og sikkert Resultat paa Landets Vegne, og det
105 er - jeg skjønner ikke rettere, jeg kan ikke sige det anderledes - det er en af de

besynderligste Opfatninger, som nogensinde er kommen mig for Øre, at en anden Statsmagts Raadgivere tro at kunne afgjøre denne Sag bedre end Storthinget selv, som sidder inde med alle Momenter til at bedømme den, medens de andre kun have ufuldstændige Midler til sin Hjælp. Det er Storthingets Pligt at imødekomme Regjeringen overalt, hvor det tror, at det er til Landets Gavn. Jeg er derfor, medens jeg fremholder, at Storthinget her maa have den første og sidste Stemme - jeg skal siden komme tilbage til Grændsen - overbevist om, at der er ingen Mand her, som tvivler paa, at overalt, hvor der kan paapeges tilfredsstillende Grunde fra Styrelsens Side for, at en Storthings-Session ikke bør forlænges af Hensyn til Sager, som efter Regjeringens Mening kan og bør udsættes - der vil Storthingets Samtykke ikke udeblive.

Jeg ved i Sandhed ikke - jeg beklager, at jeg maa komme ind derpaa - men jeg forstaar ikke, at man kan fastholde og ville gennemføre den Anskuelse, som Regjeringen har gjort gjældende, uden at bryde paa Forfatningens første Tanke, at Statsøiemedets «Hvad og Hvorledes» i sidste Instants overlades til folkevalgte Mænd. Naar ikke engang dette kan betroes dem, hvorledes kan da Landets Skjæbne i saa vidt Omfang blive lagt i deres Hænder? Det er et Feilgreb, en Misforstaaelse, som vil hævne sig selv.

Jeg tænker, vi har Erfaring nok for, at en regelmæssig Termin for Storthingets Samvær er en Umulighed. Thi Forholdene vexe saa forunderligt. Kravene stille sig saa forskjellig til de forskjellige Tider. Det maa saa være og vil saa være til Dagenes Ende, at det er ugjærligt at binde Storthingets Samvær til en fast Termin. Der kan naturligvis danne sig en Praxis, som i det store angiver omtrent, hvilken Virketid der kan være passende for Storthinget, ligesom man tidligere var kommen til omtrent ni Maaneder. Men i det enkelte Tilfælde maa det være overladt til Storthingets Selvdøm at bestemme, hvad det behøver og ikke behøver af Tid til at udføre sit Hverv, og ligesom det er gaaet de to Gange, Thinget nu har været samlet, saaledes vil det gaa i Fremtiden: det vil være umuligt at binde Thinget til en bestemt Arbeidstid. Thi det er ikke Gjenstand for Menneskenes Vilkaarlighed at trække Grændse og give noget bestemt Dekret i saa Henseende. Omstændighedernes Magt er stærkere end alle menneskelige Tiltag og al menneskelig, indbildt eller virkelig, Kløgt.

Men om saa var, at der var en Mulighed for at fastholde en Grændse for Storthingets almindelige Arbeidstid, saa spørger jeg: er det dog ikke nødvendigt

at bie med Forsøg paa at fastsætte denne Grændse, indtil vi ere belærte af Erfaringen om, hvad der udfordres? Der er sagt, at i Storthinget, hos enhver Nationalforsamling, er der en Tendents til at forlænge sit Samvær, fordi det er det samme som en Udvidelse af dens Myndighed. Ja, der er en Tendents til
150 Forlængelse, som ligger ligefrem i Forholdenes Medfør, fordi Statssagernes Antal bliver flere, eftersom Statslivet udvikler sig, og fordi Behandlingen bliver bedre og grundigere og derfor for en stor Del tager større Tid, eftersom Folket voxer i politisk Udvikling og Modenhed. Det kan ikke være anderledes, og det er et stort Gode, at saa sker; begge Dele pege hen paa Samfundets Trivsel og
155 Fremgang i materiel som i aandelig Henseende; - der kan ikke peges paa et bedre Mærke derpaa. At der skulde være en Tendents til Forlængelse, til Magtudvidelse, det er blot en Supposition; men det er menneskeligt at tænke saaledes; man lægger ikke Mærke til den store Modvirkning, som ligger i den aarlige Sammentræden, der stiller saa store Fordringer til Repræsentanterne, at
160 man kan sige, at om en enkelt Repræsentant finder sig tjent med, at Samlingstiden forlænges, fordi han befinder sig vel i det politiske Element, saa vil Thingmændenes Mængde ikke dele denne Anskuelse, men sige: vi opfylde vor Pligt, men længere end til Grændsen heraf gaa vi ikke, og enhver enkelt Mand vil forgæves søge at erhverve Herredømmet paa dette Felt.

165 Men ogsaa her maatte man have Erfaring, maatte der have vist sig en saadan Tendents, for at man paa Forhaand skulde træffe Bestemmelser, som skade Sagerne og mindre end stemme med Storthingets Værdighed. Det er en Faderlighed i Styrelsen, som jeg tænker gaar over alle skikkelige Grændser, og
170 som jeg tænker Storthinget vil vide at frabede sig.

Der er sagt, at dette skal man ikke videre røre ved; thi det er et Prærogativ, og Kongen benytter selv Prærogativer, som han for godt befinder. Ja, han gjør det under Statsraadets Ansvar, og Ingen har i den Henseende tænkt at efterligne
175 slette Exempler og stile sine Ord direkte til Hans Majestæt Kongen. Vi gjøre i denne Henseende de samme Fordringer paa at være loyale Borgere, som Herrerne paa den anden Side. Det hjælper ikke at ville prale for os med en fremvist Loyalitet. Det er et Prærogativ, siger man; men jeg tænker, det var en Forudsætning, da man gav Prærogativet, at det skulde benyttes med Forstand og
180 Hensyn, og med Statens Tarv og Statsmagternes Værdighed for Øie. Jeg spørger: vil en modsat Lære gavne Regjeringen? Jeg tror, at Regjeringens Venner gjør den den sletteste Tjeneste, som det paa nogen Maade er muligt at vise den, ved at fremholde og forsøge at gjøre gjældende en saadan Lære. Thi har ikke

185 Storthinget Prærogativer? Nu ja, Storthinget er ikke saa fornemt, at det har
noget Prærogativ; men det har meget udstrakte Rettigheder. Hvis det benyttede
dem paa samme Maade, som Prærogativet om at afgrændse Storthingets
Samlingstid er benyttet ligeoverfor os, hvorledes vilde da Stillingen i vort Statsliv
190 afgjørende Ord i Norges Statsliv, det tales i denne Forsamling. Det er
Grundlovens Vilje og Mening, og den er klart nok udtrykt.

Men mod dette vil jeg holde Storthingets Fremgangsmaade i den Sag, jeg har for
Øie. Man indskrænkede sig, da vi første Gang fik en saadan
195 Regjeringsbeslutning overfor os, til at nedlægge en bestemt Indsigelse, i det
Haab, at andre og for Sagens Gang bedre Anskuelser skulde gjøre sig gjældende
ved Storthingets næste Møde. Da vi saa igjen vare samlede, henvendte vi os paa
den loyaleste Maade til Styrelsen og aabnede den Adgang til at ordne Sagen med
os saaledes, at Afgjørelsen maatte tilfredsstille enhver, uden at fremstille sig for
200 nogen, som en Afgjørelse af det, hvorpaa man lagde Vægt. Men alt dette har
ikke ført til det Resultat, som ingen ønskede inderligere end Storthingets egne
Medlemmer. Jeg holder den Maade, den i Sandhed loyale Maade, hvorpaa
Storthinget optraadte i Sagen, mod de gentagne Dekreter.

205 Jeg har sagt, at man ialfald maatte have Erfaring for, at Storthingets Tid ikke
blev behørigt benyttet, at dets Samvær blev utilbørligt forlænget ved
Beskjæftigelse med Ting, som kunde være holdte borte eller som ikke vare saa
vigtige, at de burde holde Storthinget sammen. Men det er meget langt fra, at jeg
kan blive staaende ved dette. Jeg siger: det er ikke nok med, at Erfaringen ikke
210 har vist det; men Erfaringen har vist, at de Beslutninger, som fra Regjeringens
Side ere faldne, ere positivt skadelige. Grundloven siger: «Viser Erfaring o.s.v.»,
og jeg gjentager det: Erfaring har vist, at der er Skade ved den Maade at tage
Sagen paa. Ingen Thingmand er uvidende om, at saa er Tilfældet, og at det er
Tilfældet i ikke ringe Grad. Allerede paa forrige Storthing maatte vi udsætte
215 flere vigtige Sager, som det kunde have været højst ønskeligt at behandle, og de
Sager have vi delvis igjen maattet udsætte paa dette Storthing, da der fremdeles
ikke har været Anledning til at tage dem under Behandling. Enhver
Storthingsmand har følt, at de Sager, som komme til Afgjørelse, for en stor Del
ikke have faaet den Forberedelse, som de burde have: I ansvarsfulde Sager har
220 man maattet indskrænke sig til det allernødvendigste, og det i langt højere Grad
end ønskeligt kunde være; man har maattet lade det bero paa en kort
Behandling, paa Autoriteter, hvad man skulde gjøre eller ikke gjøre. Sidste Gang

oplevede vi jo den opbyggelige Scene, at da vi vare ifærd med at diskutere en
225 meget vigtig Sag, maatte 18 Talere frafalde Ordet, fordi Samlingstiden gik til
Ende. Denne Gang haaber jeg, at vi skal undgaa en lignende Scene. Regjeringen
maa vel selv have følt, at det ikke gik an, at dette skulde kunne gentage sig;
derfor have vi faaet 8 Dages, otte Dages, Prolongation. Men hvad der vil
gentage sig, er, at vi staa utilfredsstillede ved Slutningen af Sessionen, fordi vi
230 ikke have kunnet lægge det Arbejde paa Sagerne, som vi ønske, og fordi vi maa
udsætte mange Sager, som vi erkjende burde have været forsøgt afgjorte i
indeværende Session, og i al Fald saa snart som muligt. Hvorledes vil Sagen stille
sig i Fremtiden? Jo saaledes, - det er under Forudsætning af, at Storthingets
Samlingstid skal blive bestemt som de to sidste Gange - at Storthinget
235 indskrænker sig for en væsentlig Del til det, som absolut er nødvendigt for
Styrelsens Gang, og dernæst vælger ud en eller anden Sag, som det synes man
kan faa Tid til at behandle, og som det ikke gaar an at udsætte. Men Mængden
af Sager, de nye, de udviklende, bestemmende for Samfundet, vil rimeligvis -
som det heder i Reglementet - paa Grund af Omstændighedernes Magt blive sat
240 i 2den Klasse, de vil ikke komme til Behandling, forinden alle andre Sager ere
afgjorte, og jeg spørger, om ikke dette er et af de skadeligste Forhold, som kan
gjøre sig gjældende i vor Forsamling. For et Thing vil det være til stor Skade,
utilbørligt, noget, som ikke burde høres, for en Række af Thing vil det være
noget af det værste, som kan hænde for vort Statsliv.

245 Skal jeg nævne Exempler? Skal jeg tage Jernbanesagens Behandling paa forrige
Storthing? Skal jeg tage det vigtige Lovforslag om Kriminalloven paa
nærværende Thing? Skal jeg tage Værnepligtslovgivningen, som ventes paa for
andre store Sagers Forberedelse og Gjennemførelse? Skal jeg tage
250 Ægteskabslovgivningen? Skal jeg tage flere Exempler? Jeg mener, at det ikke
behøves. Selv Budgetterne have ikke kunnet faa sin Gjennemgaaelse; selv det
ordinære Statsbudget har ikke kunnet finde sin Gjennemgaaelse, ogsaa det viser
udsatte Poster. I Militærkomiteen ser man sig nødt til at komme med en saadan
Udsættelse, som sandelig er af den vigtigste Beskaffenhed; man har ikke seet sig i
255 Stand til at tilraade Storthinget at fatte Beslutning om Befæstningsværkerne ved
Drøbaksund og Munkholmen, som det af Sagkyndige er udhævet er saa vigtigt
for Landets Forsvar at faa saa snart som muligt tidsmæssige.

Maa jeg bede mig underrettet om, hvor der bliver af med den af Regjeringen
260 anordnede Arbejdstid for os? hvor der bliver af den grundigere Forberedelse og
roligere og modnere Overvejelse af Sagerne, og hvor der bliver af vor Fritagelse

for, at en Sags Opsættelse maa stille sig for Tanken som nær grændsende til Opgivelse? Sandheden er, at det nu er værre end nogensinde. Disse Ting, som vi
265 skulde blive fri for, ere lagte paa vore Skuldre og virker stærkere og skadeligere end nogensinde tilforn. Jeg appellerer til mine Medrepræsentanter, om de ikke erkjende, at her er der et Ansvar for os, for os ejendommeligt, vort eget Ansvar, som ikke kan væltes over paa Styrelsen, og som ikke kan opfattes anderledes end fra Stortingets eget Standpunkt. Vi staa her for en Sag, hvor der skal og maa
270 handles, hvor vi ikke kan henskyde os under Regjeringens Ansvar eller Opinionens Stemning. Det er vor nærmeste Sag; der er ingen anden, som har at tage og føre Ordet i denne Sag og fatte bestemt afgjørende Beslutning. Hvad vil Følgen være af, at Stortinget ikke kan gjøre sin Gjerning forsvarligt? Det vil være, at Stortingets Værdighed lider, og med det vil meget andet komme til at
275 lide i vort Land. Det vil medføre, at ikke Lovgivningen og Administrationen faar den raske Gang, der er nødvendig, eftersom Tiden skrider frem. Det vil medføre, at Samfundet splittes, og at, medens Stortinget tidligere var det Tyngdepunkt, hvorom al god Stræben samlede, vil man nu søge paa andre Maader at gjøre sin Mening gjældende og snart sagt benytte Stortinget som
280 Redskab.

Prolongationssagen - lad mig kalde den saa - er allerede i og for sig en udviklet Sag. Det siger sig selv, at Stortinget maa indtage en Stilling ligeoverfor sit Arbeide, som sætter det i Stand til at fremme det i alle Retninger, begrunde det i
285 alle Retninger og tage enhver Forholdsregel, som værner om dets Gjerning, uden at nogen anden Statsmagt griber forstyrrende ind, saa længe det bevæger sig paa grundlovmæssige Enemærker. Derfor staa denne Sag i en saa nær Forbindelse med Stortingets Beslutning om Statsraadernes Deltagelse i Stortingets Forhandlinger. Naar vi fik Statsraadets Medlemmer i vor Midte,
290 vilde - derom kan visselig ingen forstandig Mand tvivle - de Tvistepunkter, som maatte have reist sig angaaende Arbeidets Ordning og Arbeidstiden, udjævne sig af sig selv; paa Forstaaelsens Vei vilde man først opnaa Tid og Skik for Samarbeidet og siden ved Samarbeidet gode Resultater for Fædrelandet.

Imidlertid -, det vilde være at give Stortingets Beslutning en altfor snæver Bærevidde, om den knyttedes umiddelbart til Spørgsmaalet om Arbeidstiden og Arbeidets Ordning. Der er sagt i Adressen: «En kraftigere politisk Udvikling og et fremskredet Statslivs Krav nødvendiggjør mere end nogensinde tillidsfuld Samvirken mellem Deres Majestæts Raad og Folkets Repræsentanter.» Er det
300 ikke saa? Er det ikke saa, at et kraftigere politisk Liv giver sig tilkjende blandt os?

Have vi kunnet holde os udenfor den stærke Paavirkning fra alle Kultur-Nationer, som gaa i den Retning? Have vi ikke paa samme Grundlag opført en Bygning, som vi stedse maa udbedre og fuldstændiggjøre? og er ikke vor Tanke
305 uafslædt henvendt paa det, eftersom Oplysning og materielt Velvære udbreder sig? Er ikke denne politiske Tanke bleven mere omfattende og stærkere? Gjør den sig ikke gjældende i Samfundslivet med mangeartede Krav, og hvorledes skulle vel disse kunne mødes undtagen ved Statsmyndighedernes Overveielse og Samarbeide? Jeg spørger: Er det saa, eller er det ikke saa? Er ikke vor politiske
310 Udvikling steget med Kraft? Er ikke vort Statsliv fremskredet, og gjør det ikke større Fordringer til Regjering og Storting end nogensinde tidligere? Og vil det ikke etter al menneskelig Beregning blive saa i Fremtiden? Jeg stiller Spørgsmaalet.

315 I det Votum, som er fremsat af Hr. Richter med Flere, fremhæves paany Betydningen af Statsraadernes Deltagelse i Stortingets Forhandlinger. Hvad der tilsigtedes, siges der, var: «at aabne Regjeringens Medlemmer Adgang til mundtlig at forsvare sine Forslag og Anskuelser og derved befordre Sagens grundige og alsidige behandling, - at paaskynde Forhandlingernes Gang ved den
320 Benyttelse af det mundtlige Ord i Stedet for skriftlig Meningsudvikling, som heraf vilde følge, - at fremme den gjensidige og for det almindelige Vel ønskelige Tillid, som gennem en saadan aaben og nærmere Forbindelse maatte ventes opnaaet, - at forebygge mulige Konflikter mellem Statsmagterne, idet Statsraaderne umiddelbart vilde kunne meddele Oplysninger og berigtige
325 feilagtige eller mangelfulde Formeninge om Regjeringens Foranstaltninger.» Om disse Sandheder, som nu ere blevene saa gamle og som ere udtalte af Regjering som af Storting saa ofte, - har Stortinget sluttet sig med et Stemmetal, som sjelden er faldt her ved en Grundlovsbeslutning, og som har givet Beslutningen et sandt Udtryk af at være Folkets Vilje.

330 Jeg tilføier, at denne Beslutning ogsaa udtrykker den Tanke, at «enhver Styrelse behøver i sin Samvirken saavel som for de enkelte Forvaltningsgrenes Vedkommende træffende Valg, planmæssigt Anlæg, følgerigtig Gjennemførelse, rigtig Benyttelse af Tid og Omstændigheder, sikker Vurdering af Hjælpemidler
335 og Hindringer, en betryggende Tilknytning til Fortiden og en fyldig Forstaaelse af Fremtidens Krav»; og hvorledes skulde dette kunne naaes fra Styrelsens Side, i det enkelte eller i det hele, hvis den ikke var nøie kjendt med det, der gennem Stortinget aabenbarer sig at være Nationens Ønske, Vilje og Tanke?

Det er paa disse Udtalelser, der i Korthed give Sagen dens hele, store og fulde Indhold, at Folkeviljen ved vor Beslutning har sat sit Stempel, og det skal ingen kunne viske bort. Vi have haabet paa denne Institutions heldige Tilbagevirken paa de stemmeberettigede og paa Folket, paa de fremtidige Storthing, deres
345 Tanke og Virken for Folk og for Land; og for at berøre et Punkt, som her bør være af Vigtighed - det har været vor Mening, idet vi gav vor Stemme paa vore Vælgeres Vegne til denne vigtige Beslutning, at paa samme Tid som den var en Betingelse for en heldig Udvikling og Fremgang i det hele, indeholdt den et stærkt Element til Bevarelsen af alt, hvad der er godt, smukt og værdigt i vort
350 Samfund. Er det muligt, at man i saa Henseende kan være i Tvivl? Jeg fra mit Standpunkt skulde da maaske høre til dem, som ikke ønske, at dette Element skulde bevare en konservativ Styrke i vor Midte, saaledes som man pleier at betegne mit Standpunkt; men jeg gik til denne Sag med den fuldeste Bevidsthed om, at jeg stemte for et sandt og stærkt konservativt Element i Norges Storthing
355 ved at aabne Dørene for Kongens Raad. Er der nogen, som tvivler paa det, at naar disse Mænd, der dels ere dygtige, dels maa blive dygtige - thi jeg tror uden Formastelse at kunne forudsætte, at ogsaa Statsraadets Medlemmer kunne blive dygtigere, end de for Tiden ere, enkelte af dem i al Fald - jeg siger, at naar disse Mænd med hele sin Autoritet, med sin Indesidden med alle Magtmidler, med
360 sin personlige Dygtighed, med en Imødekommen ligeoverfor Folkets Ønsker, som maa være Følgen af en nærmere Samvirken og Forstaaelse, - naar de saaledes udrustede komme her ind i Salen, vilde de da ikke kunne øve en ganske anden Indflydelse paa os, vore Overveielser og Beslutninger end nu, da de sidde adskilte fra os og dels regjere, dels drive Regjereri? Jeg tænker, at Regjeringens
365 Stilling vil blive anderledes sikker og stærk, at den vil blive bedre forstaaet, at dens Forslag ville blive modtagne med større Imødekommenhed, at dens Begrundelse vil blive bedre forstaaet, og at der overhovedet vil udvikle sig et Tillidsforhold mellem de Statsraader, der virkelig ville arbeide for Fædrelandets Vel, og Storthinget, et Forhold, som vil føre til de bedste Resultater, og som vil
370 fremholde for Nationen det smukke Exempel paa et sandt Samarbejde mellem Myndighederne.

«Med Lov skal Land bygges!» Ja - det er dette Kongeord, som Storthinget har tilegnet sig og søgt at gjøre gjældende netop ved at indforlive i vor
375 forfatningsmæssige Ret et Forslag af denne store Betydning og Bærevidde, som var en Støtte for hans Majestæt, og som var for Folket et Vidnesbyrd om, at nu skulde efter mange Aars Kamp og Bestræbelser det sande forfatningsmæssige Samarbejde begynde mellem Konge og Folk; der skulde ingen kunne gaa

380 imellem dem, der skulde ingen kunne reise Væg imellem dem, Misforstaaelser
skulde ikke kunne udsprede og næres, fordi de staa Ansigt til Ansigt, det er den
Stilling, hvori Mænd fortrinsvis komme til Forstaaelse.

Ja, jeg siger til mine Medrepræsentanter: lad os gjentage det: «Med Lov skal
385 Land bygges!» Vi have forsøgt det, Hr. Præsident! men vi have mødt
Modstand, hvor man mindst skulde vente det. Der er sagt, at alt dette kunde
være godt nok ment og til en vis Grad have sin theoretiske Berettigelse, men af
Verden modnede og veiede Mænd kunne ikke tiltræde det. Jeg maa da til de
Vidnesbyrd, jeg har fremført, faa Lov til at føie et, som denne sidste Indvending
390 i al Fald ikke skal gjælde. Vi havde for nogle Aar tilbage i vor Midte en høist
begavet Mand, som Storthinget selv udpegede som Medlem af Hans Majestæts
Raad, da der skulde skrides til et for os vigtigt Anliggende, - for det første med
det Anliggende for Øie og dernæst paa Grund af Mandens Personlighed. Denne
Mand har siden siddet i flere Aar i Kongens Raad, og han har havt Tid til at
395 gjøre tilstrækkelige Erfaringer med Hensyn til det nærværende
Regjeringssystems Virkninger og Følger. Dette maa altsaa være et prøvet
Vidnesbyrd, skulde jeg tro. Jeg skal lægge til, at denne Mand sikkerlig ikke skal
beskyldes for Mangel paa Loyalitet, paa Ønske om Samvirken med sine Kolleger
i det Kald, som Hans Majestæt med saa megen Tillid har betroet ham. Hr.
400 Broch siger i sit Votum: «Det er min Overbevisning, at Statsraadernes
Udelukkelse fra Storthinget berøver Regjeringen den ledende Indflydelse, den
bør have paa den hele Statsstyrelse, lammer dens Virksomhed og bevirker, at de
Fremskridt, Samfundet paa Statstyrelsens Vei kommer til at gjøre, blive
tilfældige og planløse». Det er en svær Dom, men den er ligesaa sandhedstung
405 som den er stærk. Statsraaden tilføier: «Skal Kongemagten i Længden beholde
den Indflydelse paa Statsstyrelsen, som efter det konstitutionelle Monarkis
Princip tilkommer den, da maa dens ansvarlige Raadgivere have Adgang til den
fælles Kampplads, hvorpaa de ene kunne mødes med Folkemeningens Organer
og i aaben Stridanfægte Kongemagtens Anskuelser. De maa til sine skriftlige
410 Fremstillinger og Forslag kunne lægge Ordets Vægt og den Overbevisningens
Magt, som alene Benyttelsen af det mundtlige Ord fuldt ud kan give Udtrykket
for.» Statsraaden udvikler det nærmere i sit Votum, som ligger for D'Hrr., og
det hele resumerer sig til blot i det enkelte ligesaa stærkt at gjentage, hvad han i
Begyndelsen af sit Votum har sagt sammenfattet.

415

Men der er et Par Punkter i hans Votum, som jeg endnu skal faa Lov til at
opholde mig lidt ved. Statsraad Broch har en ganske anden Anskuelse end den,

420 som man har søgt at gjøre gjældende her i Thinget. Man har sagt, at den norske Konges Vilje bliver bunden af Storthinget, hvis Statsraaderne komme herind i vor Midte, det vilde øve en altfor utilbørlig Indflydelse paa hans Valg, Kongens Prærogativ bliver «Nul und Nichts». Statsraad Broch, som har staaet disse Ting nærmere end de fleste blandt os, tænker jeg, siger: «Kongemagtens Ret til selvstændigt Valg af Raadgivere udvides ved det vedtagne Forslag. Den
425 Statsraad, som ikke tidligere har været Medlem af Storthinget, kan under de nuværende Forhold ikke senere erhverve sig det Kjendskab og den Erfaring, som Deltagelsen i dettes Forhandlinger giver, og vil ofte føle Mangelen heraf. Han vil derimod, naar Statsraaderne erholde Adgang til Thingets Forhandlinger, ogsaa kunne erhverve og udvikle dette Kjendskab senere. Den Nødvendighed, som
430 Kongemagten i den senere Tid har følt ved i Regelen at søge sine Raadgivere blandt Mænd, der ere eller have været Medlemmer af Storthinget, vil herved blive mindre fremtrædende.»

Votumet ligger for D'Hrr.; jeg tør ikke opholde Thingets Tid med flere Citater
435 af det, uagtet det kunde være indbydende at gjøre det; thi det er virkelig et Svar fra Statsraadens Side af den vældigste Beskaffenhed paa de Indvendinger mod Beslutningen, som her hørtes i sin Tid; det kunde ikke vel være bestemtere og klarere. Og dertil kommer, at Hr. Broch staar ikke alene, ogsaa et andet Medlem af Statsraadet har ifølge det os forelagte Dokument tiltraadt Hr. Brochs Votum i
440 alt væsentligt. Ja, et tredie Medlem siger, at han tiltræder ogsaa Tanken og for en stor Del Hr. Brochs Udtalelser; han har selv følt et Ønske om, at Statsraaderne kunde komme herind; det er en Mand, for hvis lange Erfaring i det offentlige Liv man maa have en Del Respekt, selv om man ikke staar paa samme Standpunkt som han; man maa blot undre sig over, at samme Statsraad har
445 kunnet henskyde Sagens Afgjørelse til en saa fjern Fremtid, som indtil vi faa Tokammersystem, Opløsningsret, Statsraadernes Valgbarhed, Løsning af Bostedsbaandet, forandret Sanktionstid m.m. Thi der gives ikke - ikke at tale om en gammel Mand - men der gives ikke en Mand saa ung i Norges Land, at han vil opleve alle de Forandringer.

450 Vi have hørt disse vægtige Vidnesbyrd fra Statsraadernes Side. Hvad er det, som er anført derimod? Dokumenterne give i saa Henseende, hvad Argumentation angaar, ikke meget. Jeg kan ikke engang efter en nøiagtig Gjennemlæsning finde, at der i saa Henseende er fremholdt nogetsomhelst udenfor, hvad vi have læst i
455 vor egen Komite-Indstilling og senere i vor egen Storthingstidende; Den argumentative Del, som kan holdes imod os, maa jeg allerede betragte som

afgjort ved den her faldne Stemmegivning, som fik et saa stort Antal
Repræsentanter for sig. Det heder sig rigtig nok: «Der opstaar saaledes
460 Spørgsmaal om, hvorvidt det er stemmende med den besindige Klogskab, som
det i saa vigtige Sager er Pligt at iagttage, at Grundloven saa kort Tid, efter at hin
Forandring er foregaaet, og forinden endnu dennes Virkninger med Hensyn til
Magtforholdet mellem Statsmagterne har kunnet vise sig, undergaar en ny
Forandring, hvis Følger i samme Henseende ligesaalidt med Sikkerhed kunne
465 forudsees » . Ja det er den vanlige Appel til vor besindige Klogskab; men
ligeoverfor den skal jeg faa Lov til at sige et: Man maa huske paa, at man saa ofte
forvexler Halvhed i Midler og Forholdsregler med Besindighed, og
Karakterløshed med Maadehold; det maa man sandelig ikke glemme. Jeg mener,
at enhver, der har tænkt over Statsanliggender og Statsformer, vil være enig med
470 mig i, at Statsraadernes Adgang til Stortingets Forhandlinger er et Supplement
til aarlige Storting, og den samme Mand, hvis Vidnesbyrd jeg nylig anførte,
han mener, foruden at holde fast paa Thingets Beslutning, at der ikke er nogen
Rimelighed i at stille det Spørgsmaal, som Flertallet i Statsraadet har opkastet og
søgt at besvare paa sin Vis. Han siger: «De øvrige Grundlovsforandringer,
475 hvortil Regjeringens Pluralitet har antydnet, at det foreliggende Spørgsmaal om
Statsraadernes Deltagelse i Stortingets Forhandlinger muligens bør søges
knyttet, kan jeg ikke erkjende som vedkommende samme. At sammenbinde
store Spørgsmaal, der ikke staa i indre nødvendig Forbindelse med hverandre, er
intet hensigtsmæssigt Middel til at erholde dem løste. At sammenknytte
480 saadanne uadskilleligt, hvilket ved Grundlovsforslag ifølge den for disse hos os
foreskrevne Behandlingsmaade er Tilfældet, istedetfor at gaa den simple og
naturlige Vei at prøve hver Sag for sig og løse ethvert af de af hverandre
uafhængige Spørgsmaal ad Gangen, er kun at forhindre alle Fremskridt».

485 Naar jeg saa læser videre i Regjeringens Pluralitets Indstilling, som i denne
vigtige Sag maa være bleven til efter nøiagtig Overveielse, hvor ethvert Ord maa
have Betydning, saafremt vi have en Regjering, og det vil jeg dog tro, vi have -
hvad Indtryk faar jeg saa? Om intet andet havde bestemt mig til at foreslaa en
Adresse, saa maatte det, som stilles os i Udsigt her, være mere end tilstrækkelig
490 Grund dertil. Kan det norske Folk, efter at have gennemlæst dette Dokument,
haabe noget af en saadan Regjering? For at en vigtig Institution - en af de
største, man kunde forelægge Hans Majestæt til Stadfæstelse - skulde kunne
indforlives i vort Forfatningsliv, skulde der - lad os høre - tages under alvorlig
Overveielse, hvilke andre Forandringer der i Tilfælde maatte ledsage denne; jeg
495 vil atter bede bemærket, at den Tale maa være en betegnende Tale, en stærk,

betydningsfuld Tale, ikke en løst henkastet Antydning; det er ikke muligt, at Regjeringen til det øvrige skulde føie en saadan Behandling af de store Sager, at dens Udtalelser blot skulde gaa og gjælde for løse Antydninger, som

500 Statsraaderne vilde behage at tage under Overveielse, naar de fandt Tid og Leilighed til det. Dette betragter jeg som Kjernen i dette Svar og som en Tale, der af os skal opfattes som en bestemt Udtalelse fra Regjeringens Side om den Politik, som den agter at følge i Fremtiden.

505 Det er vel saa, at ikke hvert og et af disse i Foredraget nævnte Forslag kan betragtes som en Betingelse, men tilsammen tagne betegne de Regjeringens Opfatning af vor fremtidige konstitutionelle Udvikling, om hvorledes den skal og maa foregaa, hvis nogen Beslutning af Stortinget skal nyde Hans Majestæts Sanktion med deres Raad - med deres Raad, thi heldigvis er, ikke det

510 nærværende Raad evigt.

Nu, det heder sig med Hensyn til Samlingstiden for det første, at vi skulde have en Grundlovsbestemmelse om den, som skulde fastsætte den formodede Tid, man behøver, og hvorved man skulde undgaa de Konflikter, som nu kunne

515 opstaa. Men jeg spørger: er der nogen Sandsynlighed for, at en saadan Grundlovsbestemmelse vil kunne beholdes? Man skulde have en formodet Samlingstid! Det er umuligt paa Forhaand - jeg har paaapeget det før - at trække en saadan Grændse, det kan kun ske yderst tilnærmelsesvis. Men dersom Statsraaderne vare her i vor Midte, skulde vi da ikke uden et saadant

520 Grundlovsapparat blive enige om en passende Tid? Og er det virkelig saa, at Bestemmelsen om tre eller tre og en halv Maaned istedetfor to Maaneder vil fjerne de Motiver hos Stortinget, som Regjeringen finder at være af den Betydning, at den maa sætte en Skranke for dem paa den Maade, som sket er? Har Stortinget en Tendents i sig til at forlænge sit Samvær og udvide sin Magt,

525 saa vil det naturligvis tage den forlængede Samlingstid til Udgangspunkt for at tiltrodse sig noget i den Retning. Det her førte Ræsonnement ihjelslaar de Argumenter, som Regjeringen dels har ladet sig forlyde med, og dels har ladet skinne igjennem.

530 Til Slutning kommer den med et Argument om en vis Svaghed hos Statsraaderne ligeoverfor Stortingets Medlemmer - ligeoverfor Stortinget som Korporation, kan jeg sige - som jeg skal være saa høflig at forbigaa. Fremdeles fordres der Adgang til at lade anstille nye Valg, at appellere til Folket, Opløsningsret. Jeg gaar det forbi uden videre Kommentar. Endelig, at

Statsraaderne skulde blive valgbare, og for deres Vedkommende Bostedsbaandet skulde blive løst. Jeg siger, at bliver først Bostedsbaandet løst for Statsraadernes Vedkommende, saa kan det ikke holde ialfald i nogen Tid for andre heller, der vilde altsaa ikke længere være Tale om Løsning af Bostedsbaandet blot for
540 Statsraaderne, men om Ophævelsen af Bostedsbaandet for hele Norges Land. Det gik ikke an at give dem det Prærogativ, at de kunde vælges hvorsomhelst - om det saa ikke var andetsteds end i de finmarkske Byer - og udestænge alle andre Landets Borgere fra at stille sig til Valg, hvor de troede, at deres politiske Tanker faldt sammen med Vælgernes, og hvor de troede at kunne gjøre sine
545 Vælgere og sit Land Nytte.

Fremdeles skulde Grundlovens Bestemmelse i § 80 om Kongens Forpligtelse til at meddele Sanktion eller Negtelse af Sanktion inden Storthingets Slutning forandres. Jeg maa sige, at jeg tror ikke at dette Forslag er heldigere end noget af
550 de foregaaende. Jeg tror, det er vel overveiet dette, at det er sagt, at Sanktion eller Negtelse af Sanktion skal meddeles inden Storthinget skilles ad, og jeg siger: har det været vigtigt før, saa er det endnu vigtigere, naar vi faa Statsraaderne i vor Midte. De skulde altsaa have frit Valg, men vi skulde ikke kunne øve nogen Indflydelse paa det! Saasnart det var et privat Forslag, hvis Sanktionsnegtelse
555 kunde drage visse mindre behagelige Følger for en eller flere Statsraaders Stilling efter sig, skulde den kunne henskydes til senere hen, medens for dem behagelige Forslag kunde sanktioneres inden Storthingets Opløsning og Meddelelse derom gives Thinget for at bevare Stemningen og Stillingen. Enhver skjønner, hvorledes dette vilde gaa. Det ligger saa rent paa den flade Haand.

560 Endelig kommer da Rosinen i Enden af Pølsen, Tokammerssystemet. Man nærmer sig det med en vis Forsigtighed, det er sandt. Det er kjendeligt, at man ligesom har udsat at røre ved den Ting lige til den sidste Post, som skulde meddeles os. Ja nu have vi det hele for os. Naar dette i større eller mindre Grad
565 stilles som Betingelse for Udviklingen af vort konstitutionelle Liv, for videre Fremskridt paa den Bane, vi have betraadt ved Storthingsbeslutningen af 1869, for Indførelsen af det nyttige og Forsonende Element, som ligger i Statsraadernes Deltagelse i Storthingets Forhandlinger, saa siger jeg: ligger der ikke allerede i en Opstille af denne Udsigt mere end tilstrækkelig Grund til at
570 udtale for hans Majestæt, at med et saadant Raad kan Thinget ikke samvirke? Jeg vil ikke tale om de Besynderligheder, som ligge i denne Argumentation; thi medens man advarer os mod det parlamentariske System, medens man siger, at det er saa fordærveligt, men vor oprindelige Skik er den rette, saa vil man indføre

575 det parlamentariske System i hele dets Længde ved at gjøre alt Fremskridt i vor Forfatning afhængigt af Opløsningsret, Udskrivelse af nye Valg, Tokammersystem. Det er jo det hele. Hvad mere er der, som kan tages med for at paatrykke en Forfatning Stemplet af at være en parlamentarisk Forfatning i hele sin dybe og sidste Grund og som Følge deraf ogsaa i sine Virkninger?

580

Jeg mener, at det Motiv, som for mig forelaa til at fremlægge en Adresse for mine Medrepræsentanter, har i alle Maader vundet i Styrke ved det Foredrag og de Vota, som ere os forelagte; det er bestyrket ved D'Hrr. Brochs, Irgens's og Riddervolds Vota, og jeg siger det med Sikkerhed, endnu mere ved Indholdet af 585 Regjeringens Pluralitets Foredrag.

Jeg ønsker at standse her et Øieblik, Hr. Præsident! for at henvende nogle Ord til de Herrer, som have foreslaaet en Henvendelse til hans Majestæt ved Siden af mit Adresseforslag. Jeg skjønner ikke rettere, end at Sagen nu, da vi have faaet 590 den officielle Meddelelse om, at Beslutningen om Statsraadernes Deltagelse ikke er sanktioneret, er kommen i en anden Stilling, end det Dokument, som er fremlagt af Hr. Motzfeldt, hentyder til, og at hans Fremstilling kun berører den ene større Side af Sagen; at der kræves et Supplement, for at den i ethvert Tilfælde kan faa den rette Dybde. Men en af de Præmisser, som jeg har benyttet, 595 er tilstede og stærkt fremhævet der. Jeg tager den derfor til Indtægt for min Adresse; der er Anledning for mig til at gjøre det, da vi, om end det politiske Standpunkt er forskjelligt, i et vigtigt Punkt, vigtigt for Landet, for Stortingets Værdighed, for Fremtiden og jeg kan sige for Regjeringen selv, mødes med Styrke, og det samme er Tilfælde med Hensyn til begge Punkter for de Herrer 600 Vedkommende, som have fremlagt Udkast til en Henvendelse til hans Majestæt omfattende baade Prolongations- og Statsraadssagen. Jeg kan ikke skjønne, at jeg har sagt noget, som ikke dels af dem er udtalt, dels ligger i deres Præmisser. Jeg vover derfor ogsaa at tage disse Præmisser i deres hele Længde til Indtægt for mig; jeg har virkelig - saa stiller Sagen sig ikke gjort andet end at trække 605 Konklusjonen af de Herrer Bevisførelse.

Hr. Præsident! Det er ikke uden Grund, at det Adresseforslag, jeg har tilladt mig at fremlægge, ikke er knyttet til saa begrænsende Præmisser, som de, der findes i de øvrige Henvendelser, fordi jeg, som allerede bemærket, ikke kunde se hen til 610 de sidste Begivenheder alene denne Alvorsstund, men til de sidste Aars Aabenbareelser i vort Statsliv. Det er min Ret, og, jeg siger det, ogsaa min Pligt; det skal derfor ske. I 1861 foregik det Statsraadsskifte, som bragte den Mand,

der nu staar i Spidsen for den norske Regjering, til Roret. Man ved, at der
615 dengang nylig havde været en Strid mellem de norske og svenske Statsmagter
angaaende de unionelle Forhold, at denne Strid havde foranlediget bestemte
Udtalelser fra det norske Storthings Side til Hævdelse af Norges Selvstændighed
og Ære. Da Ministeriet, jeg tror af 17de December 1861, blev dannet, var det
Program, der forkyndtes paa dets Vegne, Storthingets Beslutning af 1860, som
620 sagde, at ingen norsk Mand af Ære kunde deltage i en Ordning af de unionelle
Anliggender undtagen paa Grundlag af fuldkommen Jævnlighed og
Eneraadighed i alle de Anliggender, som ikke ved Grundloven ere bestemte at
skulle være fælles. Dette blev forkyndt os, jeg maa sige, Ministeriet vilde ligesom
insinuere sig ved disse Udtalelser. Til hvad der ellers kunde siges for de ledende
625 Mænd, skulde komme den Anbefaling: nu var Ridderen uden Lyde og Dadel
der, som paa Storthingets Vegne, paa Norges Vegne vil optage Afgjørelsens
Kamp i denne store Sag.

Hr. Præsident! Hvad have vi saa oplevet? I 1863 henvendte man sig til
630 Storthinget, og der blev fattet en Beslutning angaaende Revisionssagen eller
rettere - thi det Udtryk er ikke korrekt - en Beslutning i Spørgsmaalet om
Forholdet mellem Norge og Sverige med Hensyn til de unionelle Anliggender,
hvilken paa det bestemteste henviste til Storthingets Beslutning af 1860. For at
ingen Misforstaaelse skulde finde Sted, optog den for en stor Del de samme Ord
635 i sig, som stode i den tidligere Beslutning. Ved Fortolkningen fandt man
imidlertid noget andet. Det blev vendt derhen, at Storthingets Beslutning af
1863 var en Opgiven af den af 1860, saa at man nu skulde have givet sit
Samtykke til en Revision, saadan som man tidligere havde tænkt sig den, ialfald
til at den forberedtes og forsøgte.

640 Jeg siger: aldrig har en Regjeringshandling været mere stik imod denne
Forsamlings, mod Landets Vilje og Ønske end denne. Følgen var som bekjendt
en Unionskommission, der forelagde os et Forslag med hele den norske
Regjerings Samtykke. Dette Forslag blev som bekjendt ikke antaget af
645 Storthinget; det nægtede dets Antagelse med et Stemmetal, som man maaske
aldrig har kunnet paavise i en lignende Sag. Det var en Tilbagevisning af
Ordningen fra 1863 saavel som af Forslaget selv, det Forslag, som skulde have
ført os ud over vor gamle gode Ret ind i nye farlige og vanskelige Forhold, og
begrunde et Mellemrigsforhold til Sverige, som saa sandt er betegnet ved det
650 Ord, at det vilde blive Begyndelsen til Enden. Og om der skulde behøves noget
Bevis for, hvorledes Opfatningen var, saa blev umiddelbart, etterat Storthinget

havde forkastet dette for Norge saa overordentlig vigtige Forslag, Formanden i Unionskommissionen, nuværende Statsraad Vogt, kaldet til Medlem af hans
655 Majestæts Raad.

Jeg skal ikke sige, hvad det ligner; men eet siger jeg, og det er, at dersom det norske Statsraad havde opfattet sin Stilling konstitutionelt rigtig, saaledes som Ministerier i andre Lande gjøre, saaledes som Forfatnings- og Æreshensyn
660 paabød, saa var det traadt frivillig af, efter at dette Forslag var forkastet med en saa storartet Pluralitet. Da havde det faaet en bestemt Erklæring om, at det i en af de vigtigste Sager, en Princip sag af første Rang, en Rigssag af den største Betydning, ikke havde Nationen med sig. De maatte have overladt Styrelsen til andre Mænd. Skal Ministeransvar, skal konstitutionel Statsskik have noget at
665 betyde, er dette en uimodsigelig Paastand.

Hvorledes? Ja, Hr. Præsident! det undrer mig ikke, hvad der er sket. Jeg betegner det som ukonstitutionelt, men forundrer mig ikke derover; thi den Mand, der officielt kan fortælle os, at der er Fare for, at det norske Folk skal blive for meget
670 sig selv, udvikle for meget sin Eiendommelighed og gaa frem ifølge sin Genius paa Udviklingens Vei, af den Mand kan intet forundre i saa Henseende, og heller ikke af den Mand, som officielt taler til os om det større Fædreland, Norge og Sverige, overfor hvilket Norges gamle Rige synker ned til en Provins med lokale Interesser og lokal Forkjærlighed. Det undrer mig ikke, men jeg siger med
675 Sikkerhed: der er ingen Tryghed hos Folket for, at ikke det Forhold, der tilsyneladende blev skrinlagt ved Beslutningen af 1871, skal blive taget op igjen og vække Bekymring og fremkalde Fare for nye Forviklinger og Hindringer for den ønskelige Udvikling i Forening med Sverige.

Jeg haaber, at det ikke vil gaa saa; thi, i Sandhed, der voxer op i Sveriges Rige en Gruppe Mænd, som stadig samler flere og flere Folk om sig, et sandt svensk Parti; som vil forholde sig overfor os og overfor alle Nationens vigtigste Sager saaledes - jeg siger det med Tryghed paa Forhaand - at det officielle
680 Broderligheds-Forhold, hvori vi hidtil have staaet til Sverige, en Dag vil blive forandret til et sandt og virkeligt med Bevarelse af begge Folks Selvstændighed og Frihed. Deri ligger Lykken, det er den store Lykke ved disse Ting, den neutraliserer stadig de Følger, som ellers Regjeringens Handlemaade vilde have.
685

Hr. Præsident! Det blev i i 1860 sagt os, at der vilde fremkomme et Forslag om
690 Statholderpostens Ophævelse; dette provinsielle Mærke skulde borttages, Norge

skulde komme til sin fulde Ret. Denne norske Sag, som hans Majestæt selv betegnede den, skulde bringes tilende paa en for Nationen fuldkommen tilfredsstillende Maade. Til Dato foreligger endnu intet Forslag; det Løfte er
695 ikke indfriet, ligesaa lidt som det andet om den Stilling, Regjeringen, støttet til Storthingets Udtalelse, vilde indtage ligeoverfor det samme Anliggende. Jeg henvender dette til Raadet; jeg siger: det vidste, at det var en Hjertesag for os. Vel ved jeg, at der ved Voteringerne har været delte Meninger om, hvilke Forholdsregler der burde tages i denne Sag; men det skriver sig derfra, at man
700 har troet, at der kunde fremkaldes Forviklinger i Utide; desuden havde man et Løfte, hvis Indfrielse paalaa hans Majestæts Raad, et Løfte, hvorpaa vi jo kunde stole. Ingen af os er glad i denne Bestemmelse, og der er ingen, som ikke ønsker og inderlig ønsker den bort. Hr. Præsident! Jeg beder mig underrettet om, naar Forslaget om Statholderpostens Ophævelse er fremsat, og naar der er Udsigt til,
705 at det skal komme. Saamegen Agtelse har hans Majestæts Raad havt for det norske Folks Ønsker og Følelser!

Det kan ikke være min Mening i Detail at gennemgaa de ti sidste Aars Begivenheder hos os, forsaavidt de berøre den indre Politik, men jeg skal
710 vedblive at pointere enkelte Sager, som er Mærkesager. Hr. Præsident! Krigsmateriellets Udvikling og den europæiske Stilling medførte, at Forsvarsvæsenet traadte i Forgrunden hos os som Statssag for nogle Aar tilbage. Lige fra Grundloven blev given, har desuden Folket ønsket og anseet det som Grundlovens Bud, at der blev gennemført en almindelig Værnepligt og et
715 Væbningssystem, støttet til denne Pligt. Hvorledes blev da Sagen, Hr. Præsident! med Raadets Konsens forelagt os af den tidligere militære Statsraad? Ja, under denne Administration, sanktioneret paa enhver Maade af Styrelsen, gik den norske Arme sin Opløsning imøde. Tilstanden blev saadan, at Militære selv fandt: nei, dette kan ikke længere gaa, en Forandring maa kjøbes næsten til
720 enhver Pris! Og paa samme Tid, som man virkede saa forstyrrende ind paa Forsvarsvæsenet, traf det i dets Kjerne og Fremtid, fik man en Plan, ikke i Retning af et gennemført Folkevæbningssystem, men af en mindre, eksklusiv Arme, stærkt udstyret i enhver Henseende, en Unionskontingent med en næsten uorganiseret Hob bag sig, forsaavidt man ikke havde tænkt paa en
725 Reserve, som skulde repræsentere den norske Landstyrke og det norske Landeværn. Forslagets Bestemmelser om Hærens Ordning og Sammensætning, Tjenestetiden, Øvelsesmaaden - jeg nævner Indkommanderingen o.s.v. - kort alt sammen var i direkte Strid med, hvad Storthinget stadig havde arbeidet for, og med hvad Styrelsen meget vel vidste var Folkets Yndlingstanke, som det bar i

sit Hjerte og ikke slap for nogen Pris, og som Fremtiden vil vise, at det aldrig slipper.

735 Til dette, til denne Skalten og Valten, denne Omgjøren og Omtumlen, som man maa kalde det, slutte sig da de finansielle Fortoninger, som have aabenbaret sig for Stortinget i en Række Underbalancer. Det er dog de mindste, men nødvendige Følger af en saa hovedløs Styrelse for Armeen og af saa stærkt mod Nationens Tænkesæt stridende Forsøg paa at organisere Væbningssystemet. Det hjælper ikke at fortælle mig, at man her maa holde sig
740 fortrinsvis til den militære Statsraad. Hele Statsraadet har været enigt i Forslagets Fremsættelse og i Forholdsreglerne, hele Statsraadet har tiltraadt, hvad der i saa Henseende er resolveret. For at tage en Sag, som Stortingets Protokolkomite med stor Styrke har været inde paa, skal jeg nævne Resolutionerne af 20de Februar og 22de Oktober 1864, hvor den egentlige Kamp om Militærvæsenet
745 fandt Sted. Stortinget i 1863 forkastede Organisationsplanen; og dog blev det bestemt ved de kongelige Resolutioner af nævnte Datoer, at den Organisation, der var forkastet af Stortinget som Grundlag for den samtidige Bevilgning, skulde gennemføres og opretholdes. Man havde dengang det Haab, at Stortinget i 1865-1866 vilde indgaa paa et Lovforslag, som nogenlunde fastslog
750 den Ordning, som man allerede tidligere havde arbejdet paa. Heldigvis for Norges Land blev dette Haab grundig skuffet.

Jeg siger: den Skade, der er gjort Forsvarsvæsenet, de Forsinkelser og Hindringer, som ere lagte i Veien, for en folkelig og sund Udvikling af Væbningssystemet,
755 lade sig ikke vurdere. Men skulde der komme noget paa, skulde Ufred drage hen over Landet, hvem bærer saa Ansvaret for, at man netop nu kun har Spirerne til et Forsvarssystem, og intet kan opstille af Vægt og Betydning? Hvem bærer saa Ansvaret? Jo, Hr. Præsident! det kommer til at ligge der, hvor det hører hjemme, - vær vis paa det!

760 Jeg blev, Hr. Præsident, i 1864 bestemt til at erklære mig for en Bevilgning til overordentlige Rustninger med den dansk-tyske Krig for Øie. Jeg gjorde det, skjønt jeg som bekjendt ikke er Skandinav, af almindelige politiske Hensyn, som paa den Tid med Styrke traadte i Forgrunden, og under Forudsætning af, at større Magter end vi vilde deltage i Sagens Afgjørelse. Hr. Præsident! Jeg har fulgt den Sag med lidt Opmærksomhed siden. Det er min Overbevisning, at jeg ikke burde have stemt for de 500,000 Spd. den Gang, at Sagen i Europas Raad allerede havde fundet sin Afgjørelse, at de 500,000 Spd. vare bortkastede Penge.

770 Man tog Pengene, men af Meriterne blev der ingen Ting, og kunde heller ikke
blive det. Jeg for mit Vedkommende lægger en svær Anke deri; at de 500,000
bleve benyttede, er en berettiget Gjenstand for Anke. Der var ingen Grund mere
til at foretage disse Foranstaltninger. Hvad der forøvrigt kan staa i Forbindelse
775 Undersøgelse; men det tør jeg sikkert sige, at et Tilbageblik paa denne Sag
vækker ikke glædelige Minder i nogen Sjæl her.

Under Nationens Udvikling maatte Fordringerne paa udvidet Stemmeret stedse
gjøre sig gjældende med mere Styrke. Det var klart, at saaledes som
780 Stemmeretsreglerne vare indrettede, blev en stor Del af Nationen aldeles
utilbørlig udelukket fra Stemmeret. Andre, som voxte op til Modenhed,
begyndte at stille Krav, og de vare stærke, fordi ingen maa forholdes Stemmeret
længere, end meget vigtige Samfundshensyn forlange. Denne store landsvigtige
Sag, som ligeoverfor saa mange Medborgere stod i allerførste Klasse - Hr.
785 Præsident! hvad nød den for Modtagelse inden hans Majestæts Styrelse? Efterat
Storthinget i Kraft af de mest indgaaende Forhandlinger i 1869 havde vedtaget
en Lov angaaende Stemmeret og Valgbarhed i kommunale Anliggender, en Lov
som var affattet med et sjeldent Maadehold, en Lov, som vilde bidrage til at
forberede Stemmerettens Udbredelse udover videre Kredse, en Lov, som netop
790 for Byernes Vedkommende - jeg fremhæver særlig dette - betragtedes for at være
saadan, at der ingen Grund var til at gjøre Indvendinger mod den, med Hensyn
til Census nemlig - denne Lov blev nægtet Sanktion, og af hvilke Grunde? Ja det
staar at læse i de officielle Dokumenter, som ere Storthinget forelagte. Skulde
man tro det! Der blev talt, som om den kommunale Stemmeret har lidet eller
795 intet at sige. Og dog tænker jeg, at netop de, som føre Besindighed og
Maadehold i Munden ved enhver Leilighed, maa være enige med mig i, at
Kommunen netop er en Forskole for Staten, at det er i Kommunens
Anliggender, at Statsborgeren skal oplæres til at være Deltager i Landets
politiske Sager med sin Stemmes og sin Begavelses Vægt. Men ikke nok hermed!
800 Der kunde tænkes Grunde til ikke at sanktionere denne Lov, uagtet jeg ikke har
den Ære at forstaa dem. Men jeg siger: hvis de vidste, hvad Udviklingen kræver,
hvad Forholdene i Landet tilsiger, hvad der ønskes hos Folkets Repræsentanter,
naar de vidste alt dette, skulde de øieblikkelig have taget Sagen i sin Haand, og
der skulde ikke være hengaaet et eneste Storthing, før et passende Forslag var
805 fremkommet. Sagen er stor og vigtig, men ikke saa svær at overskue hverken i
det hele eller i sine Enkeltheder, at man skulde behøve mere end tre Aar til at
behandle den. Jeg reiser for mit Vedkommende og i Tusinder af Medborgeres

810 Navn som Anke mod Ministeriet Stang, at det intet Skridt har gjort til at fremme Stemmeretssagen, som havde ømfindtlige Sider, hvor det var saa vigtigt, at Styrelsen og Repræsentationen gik sammen.

815 Hr. Præsident! Der er oftere talt, som om aarlige Storthings Indførelse var Slutstenen for længere Tid for alle forfatningsmæssige Reformer, som om Regjeringen havde stor Fortjeneste af, at vi havde faaet dette, og at vi nu maa slaa os til Ro, at Tingene nu maa udvikle sig lidt, før vi gaa videre: og skulde vi gaa videre, maatte der ganske andre Bestemmelser til, end de, Grundloven for Tiden indeholder. Hr. Præsident! Jeg modsiger det, at det er nogen særlig Fortjeneste af Regjeringen, at aarlige Storthing ere indførte. De bleve foreslaaede 820 af Regjeringen, fordi Regjeringen ikke kunde andet. Sagen havde nemlig allerede ved sin første Fremtræden i Livet vundet saadant Terræn, at det med Sikkerhed var at forudse, at den vilde faa Stemme flerhed for sig fra Thing til Thing. Saa tilraadede simpel Statsklogskab at tage i sin Haand et Forslag, som i Længden var uundgaaeligt, for at man kunde faa saa meget Herredømme over 825 Sagen, en saa stor Anpart i Æren og Indflydelsen derved, som det var muligt. Det er den Sags korte, men sikre Historie, og jeg har havt Anledning til at lære den grundigt at kjende.

830 Men det var sandelig ikke det, jeg skulde opholde mig ved, men ved det, at man proklamerer for os, at denne Beslutning skal være en Afslutning, at deri skal ligge en Stopper paa Udviklingen; det vækker de alvorligste Tanker og kræver en bestemt Udtalelse fra Storthingets Side. Det vilde være i Strid med alt, hvad vi have lovet os af det aarlige Storthing, hvis der skulde standses dermed; det skulde netop være Udgangspunktet for en Række nyttige Reformer i vor 835 konstitutionelle Ret.

Jeg har sagt det, og jeg gjentager det, jeg for mit Vedkommende vil ikke gaa hurtigere og længere i Sager af denne Natur, hvor stærkt jeg end har fæstet mig ved dem, end jeg tror det norske Folk med Tryghed kan følge med. Men i Følge 840 den Spire til ny Udvikling, der ligger i selve det aarlige Sammentræde, maa det føre til, at Reformerne i vort Forfatningsværk blive mere paaskyndede end før, kun bedre overveiede og med stærkere Tilslutning fra Nationens Side, end tidligere og oftere har været Tilfældet, fordi den bedre forstaar sig selv og har et bedre Skjøn paa at varetage sine Interesser og Rettigheder; den stigende 845 Dygtighed inden Repræsentationen leder Folket og bringer det frem paa en ret og god Maade.

Hr. Præsident! Jeg beklager, at jeg er nødt til at opholde Thinget nogen Tid
850 endnu, men Sagens Vigtighed faar være min Undskyldning. Jeg skal faa Lov til
at dvæle lidt ved nogle meget praktiske Punkter. Hvad er Følgen af den
Sanktionsnægtelse, der er falden paa Statsraadsbeslutningen i Kraft af
Regjeringens Pluralitets Indstilling? Jo, den, at Cheferne for Marine- og
Armedepartementet fjernes fra hans Majestæts Raad. Er dette blot et
855 Personsskifte? Jeg vilde beklage, om saa var; men saa er det ikke. Thi disse Mænd
betyde det samme som, Reformer, som Stortinget paa Nationens Vegne med
Styrke har forlangt, som disse Mænd have paabegyndt, og som de fortrinsvis ere
kaldede til at gennemføre. Jeg tænker man vil indrømme, at jeg her taler om
Sager af Vigtighed. Statsraad Brochs Planer for Marinens Fremtid kunne
860 naturligvis ligesaa lidt som noget menneskeligt Værk glæde sig ved Tilslutning
fra alle Kanter, men jeg siger, de vidne om et dygtigt Arbejde og et levende
Ønske om at sætte vort Søværn paa et tidsmæssigt Standpunkt og at holde det
derpaa. Hvem skal overtage dette Arbejde efter ham? Have vi saa mange
Begavelser, vi kunne sætte ind der? Jeg frygter for, at Statsraadet kommer til at
865 lede en god Stund, inden det finder en Mand, det kan være nogenlunde tjent
med, end sige en Begavelse som Hr. Broch, og en Mand, som indtager en saadan
Stilling i Opinionen. Jeg paastaar, at Overgangen til en tidsmæssig og for
Landets Øiemed tilstrækkelig Marine har for en væsentlig Del været knyttet til,
at Broch vedblev at være Chef for Marinedepartementet og Hovedet for
870 Marinestyrelsen. Men det være, som det vil; om Regjeringen kan opdage en
Mand, det faar være dens Sag; men selv om den saa gjør, siger jeg, det Værk, der
er begyndt med ham, er standset. En ny Mand, der optager Sagen i denne
halvfærdige Skikkelse, har maaske andre Meninger, nye Ideer, og begynder
forfra; der kan da være Frygt for, at den vil lide et beklageligt Ophold, om den
875 ikke tager en beklagelig Vending. Jeg tænker, jeg her handler om Interesser, som
baade for Rigets Selvstændighed og vor økonomiske Stilling er af yderste
Vigtighed.

Det samme gjælder Armedepartementet. Statsraad Irgens har for en væsentlig
880 Del sluttet sig til Tanken om et Forsvarsvæsen paa den almindelige Værnepligts
Grundlag og med Tilkaldelse af alle brugbare Kræfter i Folket, kort sagt, at
Armeen skal være, hvad det tyske Riges Mænd sige med saadan Stolthed om sig
selv: et Folk i Vaaben. Have vi ikke, Hr. Præsident! havt Møie nok for at faa det
derhen, at disse Reformer bleve paabegyndte? Maatte der ikke en Personvexling
885 til? Maatte der ikke et gjentaget overordentlig stærkt Tryk til fra denne

Forsamling? Ere vi sikre i vor Sag, have vi noget at flyde paa? Skulle vi paany begynde denne Kamp, efter at Forsvarsvæsenets Udvikling er udsat i mange Aar, begynde at grundlægge forfra? Jeg maa stille disse Spørgsmaal, fordi de ere af
890 yderste Vigtighed. Jeg siger, der er i denne Nation for Tiden efter mange mislykkede Forsøg en stærk Stemning for, at vi faa et Nationalværn af Betydning, og Folket er beredt paa - jeg siger det med Tryghed - i den Henseende at bringe ikke faa og smaa Ofre. Denne Stemning og Trang inden
895 Nationen til at se Landet bevaret og beskyttet paa denne Maade skal man vel vogte sig for at lade unyttet, det er en kostelig Skat, af større Værd end noget af det, der findes i Statskassen, om man regner alt tilhobe, baade gode Papirer og klingende Mynt, det forslaar intet mod dette.

Man taler saa stærkt om vor Pligt mod os selv, Hr. Præsident! Der er ogsaa en
900 anden Pligt. Det har vel ofte nok været sagt i denne Sal, og jeg har aldrig underkjendt det, at det med os forbundne Broderrige Sverige har en bestemt Ret til at fordre af os, at vi ere værnedygtige saa langt vor Evne rækker, ikke for at vi skulle have en Unionskontingent, der kan følge Svenskerne paa Slæbetouget, men for at vi kunne have noget at hjælpe dem med, som de os, og
905 da maa vi ved Siden deraf have et kraftigt Landeværn til Dækkelse for os selv, thi først ved dette stærke Selvforsvar kunne vi frigjøre en Del af Armeen til Benyttelsen i Sverige, ellers kan den ikke forlade Landet. Ja, jeg vover paa den mest indtrængende Maade at henstille til Forsamlingens Overveielse, hvorledes det skal gaa med disse Reformer i alle Henseender saa vigtige for Arme og
910 Marine, hvis D'Hrr. Broch og Irgens fratræde og nye Mænd, ukjendte, uprøvede, som samstemme med Statsraadets Pluralitet, skulle overtage det. Jeg har sandelig havt nogen Andel i dette Arbeide; jeg tør tro, man vil indrømme mig, at jeg ialfald har nogen Forestilling om, hvad det betyder, og om Vigtigheden af at benytte den Leilighed, som nu engang er.

915 Jeg har lovet at opholde mig ved nogle praktiske Punkter; jeg gaar videre: Storthinget i 1869 besluttede at anmode hans Majestæts Regjering om, at der maatte blive forelagt Storthinget for Eftertiden et specificeret Udenrigsbudget. Storthinget mente, at det var en simpel Konsekvents af vor konstitutionelle Ret
920 og af Forholdet ligeoverfor Sverige, at vi fik en Stemme med Hensyn til de Summer, der anvendes til de diplomatiske og Konsulatudgifterne; at det ikke skulde gaa som hidtil, at den svenske Styrelse sender sine Beregninger, for at vi skulle bevilge. Dette var en saa meget mere berettiget Fordring, som den ogsaa var opstillet i den svenske Rigsdag, der vilde have, at ogsaa denne vigtige Del af

Styrelsen skulde behandles forfatningsmæssigt som alle andre. Den norske Regjering og Regjeringens Formand sagde selv i sit Foredrag vedkommende Sagen, at det utvivlsomt var Stortingets Mening, at den skulde forelægges i Detaljer til Behandling som enhver anden Budgetsag, men desuagtet

930 henstilledes til hans Majestæt at beslutte, at vel skulde vi faa Budgettet forelagt, men det skulde som hidtil bevilges en bloc. Hvilken Spot! Hvad kan det hjælpe, at vi faa se Posterne, naar vi skulle bevilge en bloc, vi kunne da ingen Forandring gjøre deri, vor Myndighed bliver alligevel ingen ligeoverfor Budgettet. Man kan sige: ja, men Stortinget kan jo stille en Anmodning til Regjeringen om at faa en
935 eller anden Post ændret; ja, den Udvei have vi i alle Tilfælde. Det har altid saa været siden 1837, at der har været sendt Stortinget Regnskab, som viser, hvorledes Vedkommende er lønnet. Nei, Meningen var klar, og dog blev den ikke etterkommet, uagtet den burde være blevet det i Kraft af Norges Riges Forfatning. Hvorledes? Er det ikke saa, at vi maa finde os i meget ligeoverfor
940 dette Forhold, men skulle vi ogsaa renoncere paa, hvad vi kunne forlange i Kraft af vor gode Ret, og som det er vor Pligt at have Opmærksomheden henvendt paa? Der er her ikke Tale om Forsøg paa en Udvidelse af Stortingets Myndighed, men der er Tale om en bestemt Pligt. Disse udenrigske Anliggender ere af stor Vigtighed - jeg tænker ingen vil nægte det - og
945 sammenlignet med andre Lande har det vist sig, - det er tilstrækkelig godtgjort i denne Forsamling -, at der anvendes altfor mange Midler i dette Øiemed; en Reform i dette Stykke er ønskelig og gjørlig, i Klasse med de tidligere principielle Sager stiller jeg denne praktiske Sag; det var alt, hvad Stortinget ved sin bestemte Henvendelse udrettede med Hensyn til Udenrigsbudgettet.

950

Hvor skulde jeg slutte, Hr. Præsident! naar jeg skulde gennemgaa den hele Række? Men jeg vil dog pege paa et Par Punkter endnu. Dette Land har ved sin Nationalforsamling gjentagende vist, at det ønskede gennemgaaende Reformer i Retspleien, saadanne, der gav Folket Andel i den dømmende Myndigheds
955 Udøvelse i en mere eller mindre udstrakt Form. Jeg erindrer nok, og jeg tænker Hr. Præsidenten gjør det samme, at dette Arbeide efter megen Møie strandede for en Tid paa en eller to Stemmer; men lige siden 1848 kan ingen have været i Tvivl om, at Folket har ønsket, at Sagen skulde være paa Dagsordenen, at der skulde arbeides paa den, og at der, om man ikke vilde indføre Folkets Deltagelse
960 i den dømmende Myndighed i den fulde Udstrækning, som enkelte tænker sig, dog burde gjøres en alvorlig Begyndelse dermed. Er der noget ønske fra Stortingets Side, som i den Henseende stadigt er vendt tilbage, da er det dette. Der kan være delte Meninger om det rigtige i en fuldstændig Juryproces; det ved

965 ingen bedre end jeg, som har været midt oppe i alt dette fra først af; men der er ikke delte Meninger om, at vor Proces trænger til gennemgribende Reformer, - og at det folkelige Element der som ellers i vort Samfund maa træde til; det er en simpel Konsekvents af hele vor Forfatning. Spørg en Engelskmand, hvad han tænker om denne Sag! spørg den hele vide Verden! thi saa, ja saa er det virkelig gaaet, og den norske Regjering har bidraget sit dertil: man har faaet en folkelig Ordning af Domstolene selv i Rusland, men ikke i Norge! Men, vær tryg, man har faaet den i hele den civiliserede Verden, vær tryg, den kommer!

970 Juryinstitutionen, den er suveræn; ingen Hindring formaar at standse den, og har den ikke før formaaet at komme til os fra Vesten eller Syden, vil den komme til os fra Østen. Men naar vi have savnet dette vigtige Element i vort Statsliv

975 længere end tilbørligt kan være, saa er den norske Regjering Skyld deri.

Med Hensyn til Reformer overhovedet maa jeg sige, naar jeg ser tilbage paa hele det Tidsrum, der omfatter omtrent et Aarti, hvilke ere da de Reformer af

980 Betydning, der ere forberedte af det nuværende Ministerium? Har Regjeringen gaaet i Spidsen, har den grebet Initiativet for at lede frem paa Udviklingens og Frihedens Bane? Hvor ere da disse Sager? jeg beder mig oplyst derom. Jeg har ikke seet dem, og jeg har dog deltaget i denne Forsamlings Forhandlinger og søgt at følge med, men med min bedste Vilje mindes jeg dem ikke. Og selv hvor det gjaldt mindre Sager har der været en urimelig Modstand, som ikke har været til Gavn for Forholdet mellem Statsmagterne og heller ikke til Fremme af

985 Ordningen paa vigtige Felter, som vel ikke træde frem i det politiske Liv og der gjør Lykke, men som have stor Betydning for Samfundets engere Kredse.

990 Gaar jeg til Kommunikationerne - Planløshed! til Administrationen - item Planløshed! Jeg er kommen ind paa Administrationen; er det ikke saa, - saa er min erfaring og saa er deres, hvortil jeg har henvendt mig -, at der er en vidt udbredt Utilfredshed med den nærværende Administrations Maade at være paa, at man ser og føler, at dette System medfører Splittelse og Svækkelse? Jeg kan her

995 af flere Grunde ikke gaa ind paa Enkeltheder; jeg har blot peget paa enkelte Omstændigheder, enhver kan tage dem under Overveielse i Medfør af sin Erfaring og sin Overbevisning. Hvad har man saa til Vederlag, til Forsoning? Hvad er det, som lægger sig mæglende og udjævnende over, hvad jeg har tilladt mig at fremholde, hvad er det og hvor er det? - Intet Initiativ, ingen Mærkesager, Skuffelse og Fjernelse fra Nationens Tanker og Følelser. Alting har været under Frygtens Forbandelse; man har ikke turdet, man har følt, at jorden vaklede under en, man har ikke magtet! Under Frygtens Forbandelse er alt blevet goldt

1000

1005 og sterilt, alt bevæger sig paa en stadig nedadgaaende Linie, saavidt det er muligt for et Samfund i vor Tid.

1010 Mon der ikke er dem i denne Forsamling, som begynde at tænke paa, om ikke parlamentarisk Styrelse var at foretrække for den, vi har havt i de sidste 10 Aar, skjønt den skulde indeholde saa farlige Elementer? Hr. Præsident! Jeg tror ikke, at nogen skal beskylde det store Blad, som jevnlig taler Regjeringens Sag, for at være forelsket i det parlamentariske Regjeringssystem, men jeg læser her en Redaktionsartikel, hvormed den nye Tid, der skulde komme under Statsraad Stang, blev indledet, og der staar det: «Under en parlamentarisk Regjering, hvor Ministeriet befinder sig i en stadig og levende Vexelvirkning med en
1015 Nationalforsamling, renses det let og næsten umærkeligt for Koteriindflydelserne, eller rettere, det Slags Sammenhold, der under en mindre fremskreden Samfundsordning er tilbøieligt til at forsnevre sig og antage Karakteren af Koteri, udvikles og forædles under et parlamentarisk Styrelsessæt til et organiseret og politisk Parti. De stærkeste Baand, som holde de i Fællesskab virkende Personer sammen, blive da Overensstemmelse i politiske Principer og
1020 Fællesskab i store og berettigede offentlige Interesser, medens Familiehensynene, det personlige Kammeratskab og den tilvante Samstemmighed blive de mere uvæsentlige og tilfældige Foreningsmomenter.» Fiat applicatio! Anvendelsen ske!

1025 Hr. Præsident! Jeg sammenfatter paa den ene Side en Række af Statssager, hvoraf hver for sig fast vilde være gyldig Grund for vedkommende Raad til at fratræde eller for Storthinget til at handle, hvis ikke saa skete, - paa den anden Side ingen Fortjeneste af Konge og Land, som er værd at nævne, og som kan
1030 erstatte Folket noget af, hvad det daglig taber og fremdeles vil tabe; ingen Handling, der kan virke gennem Tiderne som en mægtig Faktor i Samfundets Udvikling; - paa den ene Side en Bestyrelse, der i alle sine Forgørelser afspejler i det mindre, hvad der i saa stærke Træk fremtræder i det større, paa den anden Side intet Initiativ og ingen Forstaaelse overfor Tidens mangeartede Fordringer
1035 til Landets Administration; - paa den ene Side en Fortid, der har ført til nærværende Situation, paa den anden Side en Fremtid uden Garantier! - er det saa ikke Pligt for denne Forsamlings Medlemmer frimodigt, som Skik har været blandt Nordmænd, at sige sin Konge, at «Storthinget hos Deres Majestæts Raad ikke finder den Agtelse for den gennem Storthinget udtalte Folkevilje, ikke den
1040 Anerkjendelse af Storthingets forfatningsmæssige Stilling, ikke den Imødekommen overfor Storthingets Bestræbelser for at tilvejebringe virksomt

og levende Samarbeide mellem Statsmyndighederne, der ene kan sætte en
Regjering istand til at opfylde sit ansvarsfulde Hverv, at varetage Kongens og
1045 Folkets Tarv og betrygge Samfundets Trivsel og Fremgang»?

Hr. Præsident! jeg vil haabe, at det er kommen saa langt med vor politiske
Udvikling, at denne Debat opfattes saaledes som lignende Forhandlinger i andre
Landes Nationalforsamlinger, naar store og vigtige Sager for Nationen
1050 forhandles, at man kan forhandle fra et politisk Standpunkt med Udelukkelse af
personlige Hensyn. Det er saa, at det gaar som en Sandhed gennem alle fri
Staters Historie, at deres Anliggender vekselsvis maa pleies af Mænd, der
repræsenterer forskellige Anskuelser; thi at alt i et Samfund, der er godt og stort
og smukt, vekselsvis kan komme til sin Ret, - det er den store Samfundsopgave.

1055 Hr. Præsident! Jeg har, ledet af min bedste Overbevisning, forelagt Stortinget
et Adresseforslag, et Forslag om en Henvendelse til hans Majestæt Kongen i et
saare vigtigt Landsanliggende, et Anliggende vigtigt for nærværende Storting,
for alle kommende Storting, for Landets Borgere og for Landets Fremtid, og
1060 jeg er i dette Øieblik ligesaa overbevist om Rigtigheden af dette Skridt, som jeg
var, da jeg besluttede mig til at foretage det. Enhver Gjennemgaaelse af Sagen
bestyrker mig i min Mening, og jeg vil staa og falde med det Dokument, som
ligger paa Præsidentens Bord.

1065 Men, Hr. Præsident! - det er en Henvendelse til mine Medrepræsentanter - men
jeg bekjender, at jeg har været saa dristig at sigte til et høiere Formaål. Det Ord,
jeg vil have gennem Stortingets Beslutning overbragt hans Majestæt Kongen,
det er ogsaa henvendt til de Stemmeberettigede i Norges Land. Det er muligt, at
mit Forslag ikke nyder Tilslutning fra Storthingsrepræsentanternes Side, - det
1070 ved jeg ikke, - det maa blive deres Sag at dømme derom. Men jeg vil have mit
Forslag betragtet som en Appel til alle Landets Stemmeberettigede ved det Valg,
som næste Gang forestaar. Jeg henstiller til deres Afgjørelse som en
Samvittigheds- og Æressag, om de ville vedblive at have en Styrelse, som vi have
havt i de sidste 10 Aar. Jeg gjentager det, jeg stiller en Appel til det norske Folk.

1075

Kilde

Johan Sverdrup: Taler holdte i Stortinget 1851-1881. København 1882, s. 47-78.

Emner

Debatt, Innlegg i Stortinget, Regjeringen

1080

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/mistillid>

1085

1090

1095

1100

1105

1110

1115